

„A fiatal lány persze nemcsak magyar piktorok, hanem olyan neves művészek modellje is volt, mint Epstein, Rodin, vagy éppen Bourdelle. Rippl-Rónait is megigézte alakjának szépsége: „... bevallása szerint, ilyen szép, tökéletes aktot sem előtte, sem utána nem látott.”

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861-1927)

Pihenő Fenella

(Fenella a díványon), 1911

59 | 63
aukción | tétel

RIPPL-RÓNAI JÓZSEF (1861-1927)

Pihenő Fenella (Fenella a díványon), 1911

Olaj, papírlemez, 67x96 cm
Jelezve jobbra lent: Rónai

Kezdő ár: 60 000 000 Ft / 184 615 EUR
Becsérték: 80 000 000 – 120 000 000 Ft
Estimated value: 246 154 – 369 231 EUR

OEUVRE-JEGYZÉK MKCS-C-I-36/2652.

- In.: Genthon István: Rippl-Rónai József műveinek jegyzéke. (kézirat)
MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, Adattár

AUKCIONÁLVA:

- Rippl-Rónai József művészi hagyatékának aukciója.
Postatakarékpénztár Árverési Csarnok, 1934. 40. tétel
- 106. árverés, Postatakarékpénztár Árverési Csarnok, 1943. 637. tétel

KIÁLLÍTVA:

- Rippl-Rónai József emlékkiállítás.
Ernst-Múzeum, Budapest, 1928. december,
katalógus: 118. (*Fenella a díványon, 1911* címmel)
- Hamburg és Lipcse feltehetőleg 1920 előtt

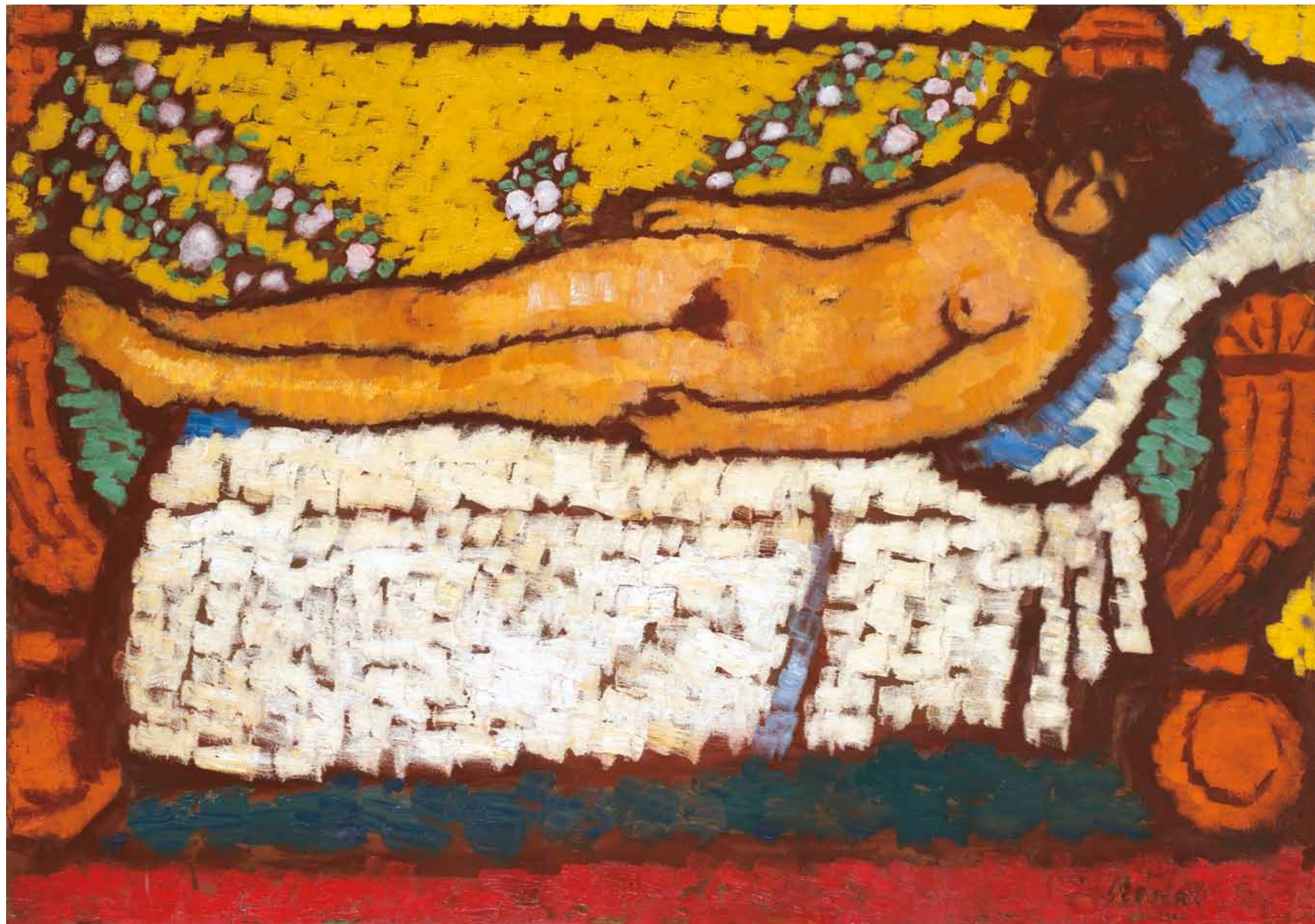
REPRODUKÁLVA:

- A Ház, 1910. 1-2 szám, 252.

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA:

- Rippl-Rónai József retrospektív kiállítása.
Budapest, Művészház, 1911. katalógus: VI. terem, 13. tétel

Rónai

1. Máté Olga: Fenella Lowell, 1910. Magyar Nemzeti Galéria adattár

2. Rippl-Rónai József: Modelljeim kaposvári kertemben, 1911. (részlet) Rippl-Rónai Múzeum, Kaposvár

Fenella története

Rippl-Rónai József életében több fordulatot hozott a **1910-es párizsi látogatás. Ilyen momentum volt Lowell Fenella, a művész egyik ismert modelljének színrelépése is. Paris Anella visszaemlékezése szerint a fiatal lányt ekkor ismerte meg a festő:**

„Másnap délelőtt, amint elindultunk a szállóból – az úgynevezett olvasóterem elé érve, idegen kiejtéssel és rossz magyarsággal, gitárkísérelt mellett,

ráismertek a „Csak egy kislány van a világon” című magyar nótára. Természetesen kíváncsiak voltak, ki lehet az az énekesnő, aki olyan buzgalommal és teljes átérzéssel énekel Józsi bácsinak ezt a kedves nótáját!

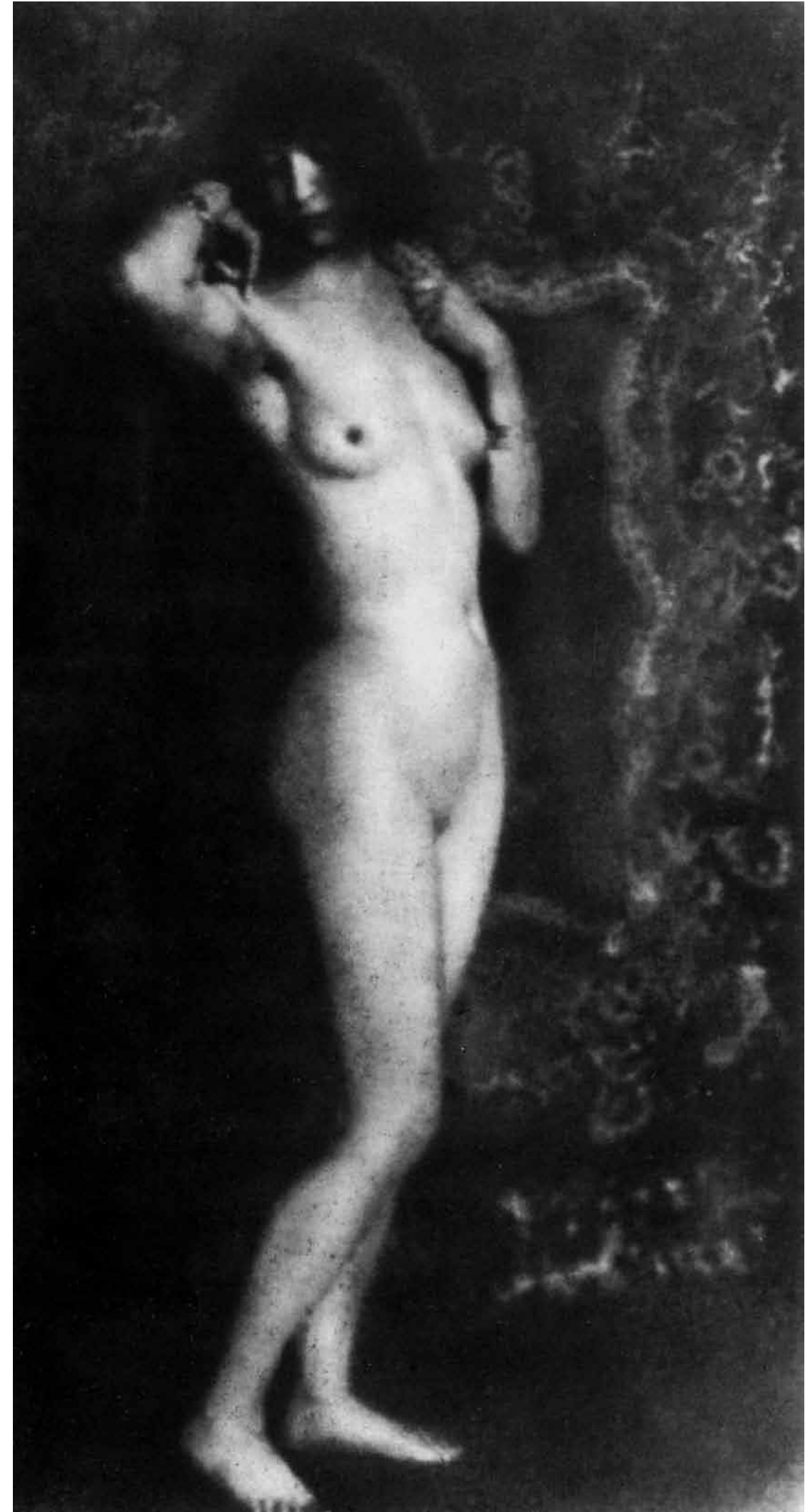
Benyitottak a szobába és ott egyedül, a szőnyegen ülve egy igen érdekes megjelenésű, különös ruházatú fiatal nőt láttak, aki figyelembe se véve a belépőket, tovább merült el az éneklésbe.

Amikor a dalnak vége lett, megszólították őt, aki egyszerűen Fenella néven mutatkozott be. Megkérdezték őt, kitől, hol tanulta meg ezt a magyar nótát? A válaszból kitűnt, hogy fiatal magyar művésztől, akiknek néha, amikor nagyon rosszul ment a dolga, modellt szokott ülni – de az is kiderült, hogy nemcsak magyarul énekel több nótát, de ezen kívül francia, angol, olasz, spanyol, német, orosz és cigánydalokat is.”¹

¹ Rippl-Rónai emlékkönyv. Paris Anella visszaemlékezései Rippl-Rónai Józsefről. Szerk.: Horváth János, Kaposvár, Somogy Megyei Múzeumok igazgatósága, 2008. 30.

² Uo.: 31.

A fiatal lány persze nemcsak magyar piktorok, hanem olyan neves művészek modellje is volt, mint Epstein, Rodin, vagy éppen Bourdelle. Rippl-Rónait is megigézte alakjának szépsége: „... bevallása szerint, ilyen szép, tökéletes aktot sem előtte, sem utána nem látott.” – emlékezett vissza ugyancsak Anella.²

3. Máté Olga: Aktfotó (Fenella), 1910-1911. Magyar Nemzeti Galéria adattár

Rippl-Rónai József lappangó aktkompozíciói
a festő 1911-es Művészházban rendezett kiállításának katalógusából

Nem meglepő tehát, hogy a mester Kaposvárra invitálta a magát társaságban is könnyen megtalálható lányt, aki 1910 tavaszán meg is érkezett Somogyba. Anella így meséli tovább a történetet: „Fenella érkezése után rövidesen Józsi bácsi nagy kedvet kapott, hogy róla képeket és rajzokat készítsen. Alig múlt el nap azon a nyáron, hogy Fenella ne állt volna modellt. Ezek az ülések én is jelen voltam, egyrészt mint néző, másrészt mint másik

modell. Aktot róla csak a műteremben festett, vagy rajzolt, és ezeket később 1912-ben azután beállította azokba a kerti jelenetekbe, amelyeken a kertben aktok szerepeltek. Egy ilyen képzelte kép „Aktok a kertben”, amely 1912-ben készült, a centenárius kiállításon is szerepelt. ... Az egész nyár szorgalmas munkában telt, de arckép Fenelláról nem született mégsem. Nem volt szép nő és Józsi bácsinak egyszer sem jutott eszébe arcképet festeni róla.”³

Fenellának tehát fontos szerepe volt abban, hogy a mester 1911-es retrospektív kiállításán szereplő kukoricás képek között meglepően nagy számban szerepeltek aktok.

De a modell nemcsak műzsa, hanem társszereplője is volt a rendezvénynek: „Itt egy délután fellépett Fenella és elénekelt repertoárját. Ezen a hangversenyen láttam először az akkor már ismert fiatal komponistát, Bartók Bélát. Még mindig magam előtt látom, ahogy egy ajtófélfának támaszkodva figyeli a dalokat és közben celluloid manzsettáján hangjegyeket jegyez. Később Bartók többször megfordult a Kelenhegyi úti lakásban.

Ezután a hangverseny után, ahol Fenellának komoly sikere volt, meghívást kapott Józsi bácsikkal együtt Orczy bárónőhöz, ahol ismét sikert aratott.”⁴

Fenella kilenc hónapi tartózkodás után 1911 tavaszán tért vissza Párizsba. Úrt ugyan nem hagyott maga után, de a róla készült akttanulmányok és festmények Rippl-Rónai kukoricás periódusának meghatározó részét jelentik.

³ Uo. 32-33.
⁴ Uo. 34.

4. Rippl-Rónai József: Boulevard Montparnasse, 1910. magántulajdon

5. Rippl-Rónai József: Párizsi intérier (Szobám Párizsban), 1910

6. A Rippl-Rónai retrospektív kiállítás katalógusának borítója

Rippl-Rónai 1911-es retrospektív kiállítása

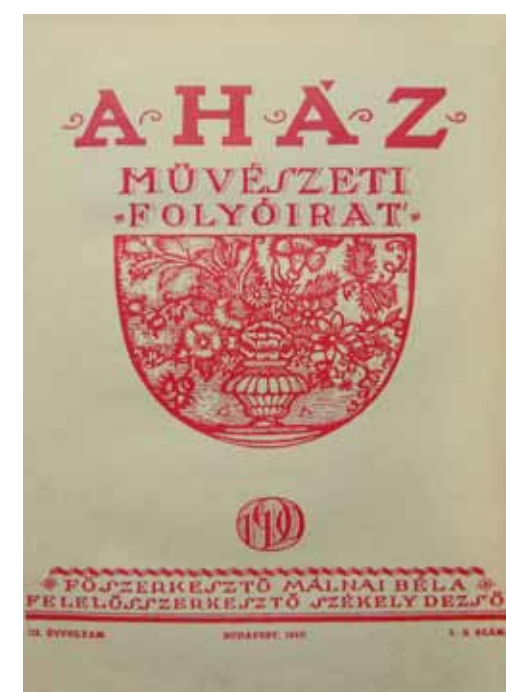
A Művészház termeiben megrendezett tárlat Rippl-Rónai talán legsikeresebb bemutatója volt. A kiállítás előkészületei már sejteni engedték, hogy kiváló kollekciót állított össze az eseményre a mester. „A Művészház Rippl-Rónai József retrospektív kiállításával nyitja meg új az eddigieknél nagyobb és díszesebb helyiségeit a Kristóf-tér 2. számú házának harmadik emeletén. A kiállítás megtölti a Művészház hat termét s így is csupán kis részét lehetett csak elhelyezni Rippl-Rónai József műveinek. Kétszáz festmény, és rajz látható a kiállításon. A művész negyedszázados munkásságának legjava és egyúttal hű tükre.” – írta például a Budapesti Hírlap kritikusa.⁵ A siker nem is maradt el: „... amennyiben a művész összege megüti a 30.000 koronát. Még a kiállítás bezárása előtt érkezett le a kormány értesítése, hogy az állam a Szépművészeti Múzeum részére az „Öreganyám” című képet vette meg, míg Budapest székesfőváros az „Apám, anyám” című képet vásárolta meg múzeuma részére.”⁶ Rippl-Rónai a

régóta várt állami elismeréssel pályája csúcsán érezhette magát, ráadásul népszerűsége nemcsak a szakmai körökre korlátozódott. Időközben a társasági élet egyik kedvelt figurájává vált Budapesten. Olyannyira, hogy az ország talán legjelentősebb közéleti magazinja, a Vasárnapi Újság 1912. szeptember 29. száma a címlapon hozta le a festő és feleségének idilli hangulatú, a Róma villa kertjében készült felvételét, Petrovics Elek művészettörténész és barát melegsívvú kommentárjával. „Palettáján, a melyen egykor a szürke és a fekete volt az úr, s a mely később – mintegy lépést tartva emberi sorsának derülésével – fokként derült és színesedett, most a színeknek valóságos tobzódása folyik. Szinte harsog képein a sok töretlen szín, de kivált a vörös meg a sárga. Smindez keveretlenül felrakva, úgy a mint a tubusból kikerült. Színeinek ehhez a teli hangú vidámsághoz és ahhoz a technikai alapelvehez, hogy a vásznon semmit sem kever és a palettán is minél kevesebbet, stílusának gyökeres átalakulása kapcsolódott.”⁷

7. Rippl-Rónai József 1911-es Művészházban rendezett kiállításának enteriorképe

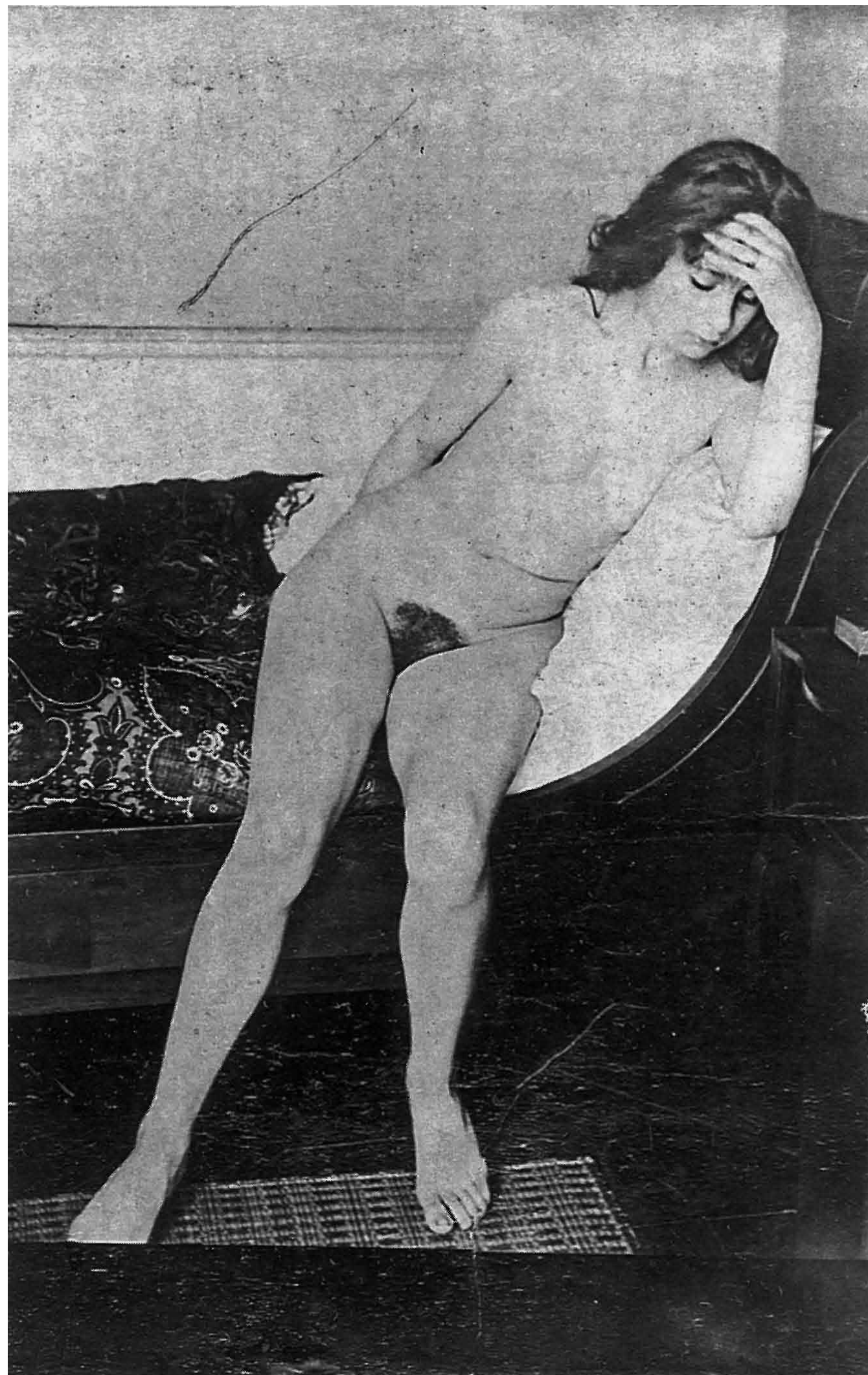
⁵ Budapesti Hírlap 1911. március 12. 15. oldal
⁶ Pesti Hírlap 1911. április 11. kedd 6-7 oldal
⁷ Petrovics Elek: Rippl-Rónai József otthon. Vasárnapi Újság, 1912. szeptember 29. 781.

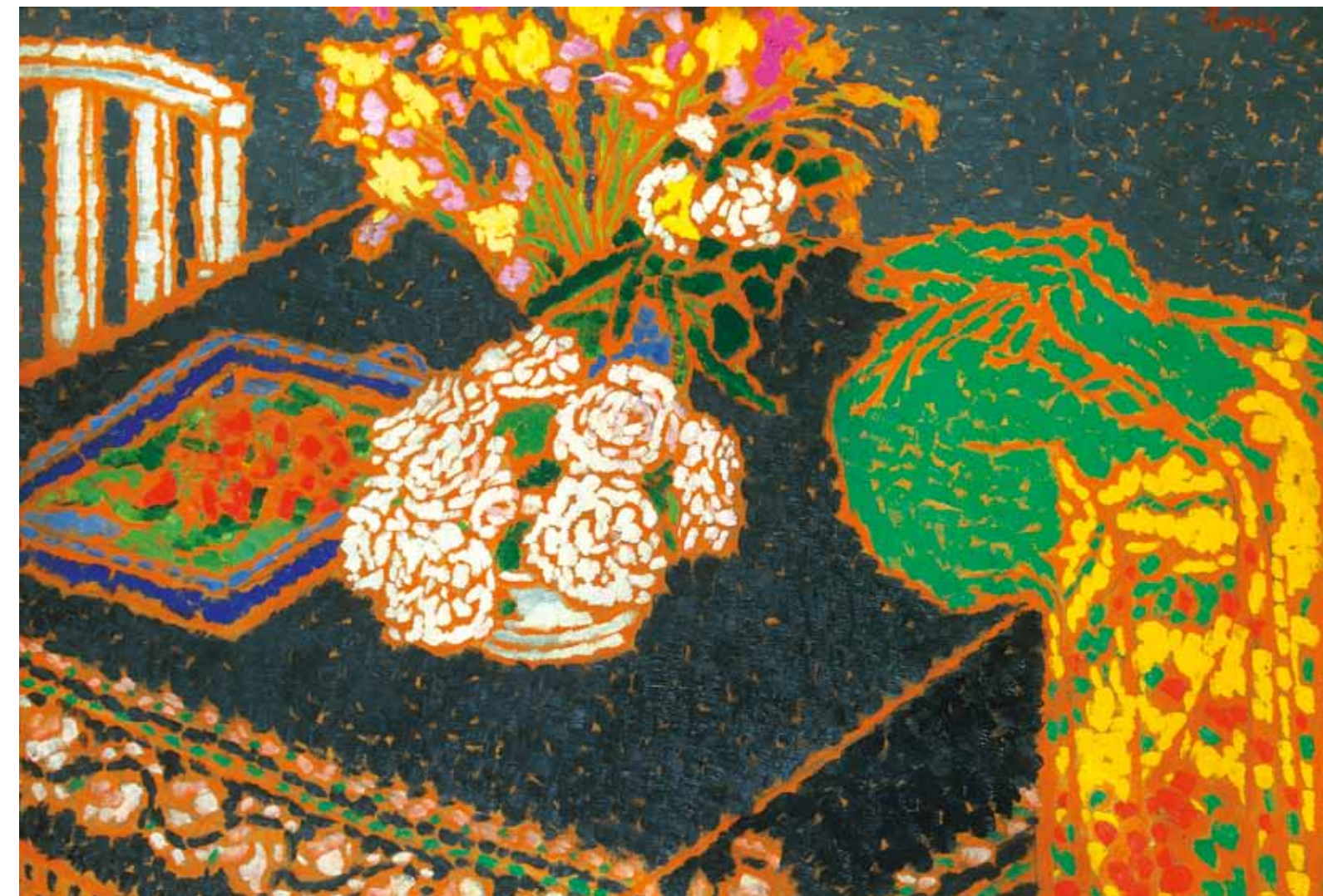
8. A Ház című művészeti folyóirat 1910/1-2. számának borítója

9. A Vasárnapi Újság 1912. szeptember 29. számának címlapja

10. Aktfotó, Magyar Nemzeti Galéria, adattár, Rippl-Rónai hagyaték

11. Rippl-Rónai József: Krizantémos csendélet, 1910 körül, magántulajdon

Rippl-Rónai új stílusa

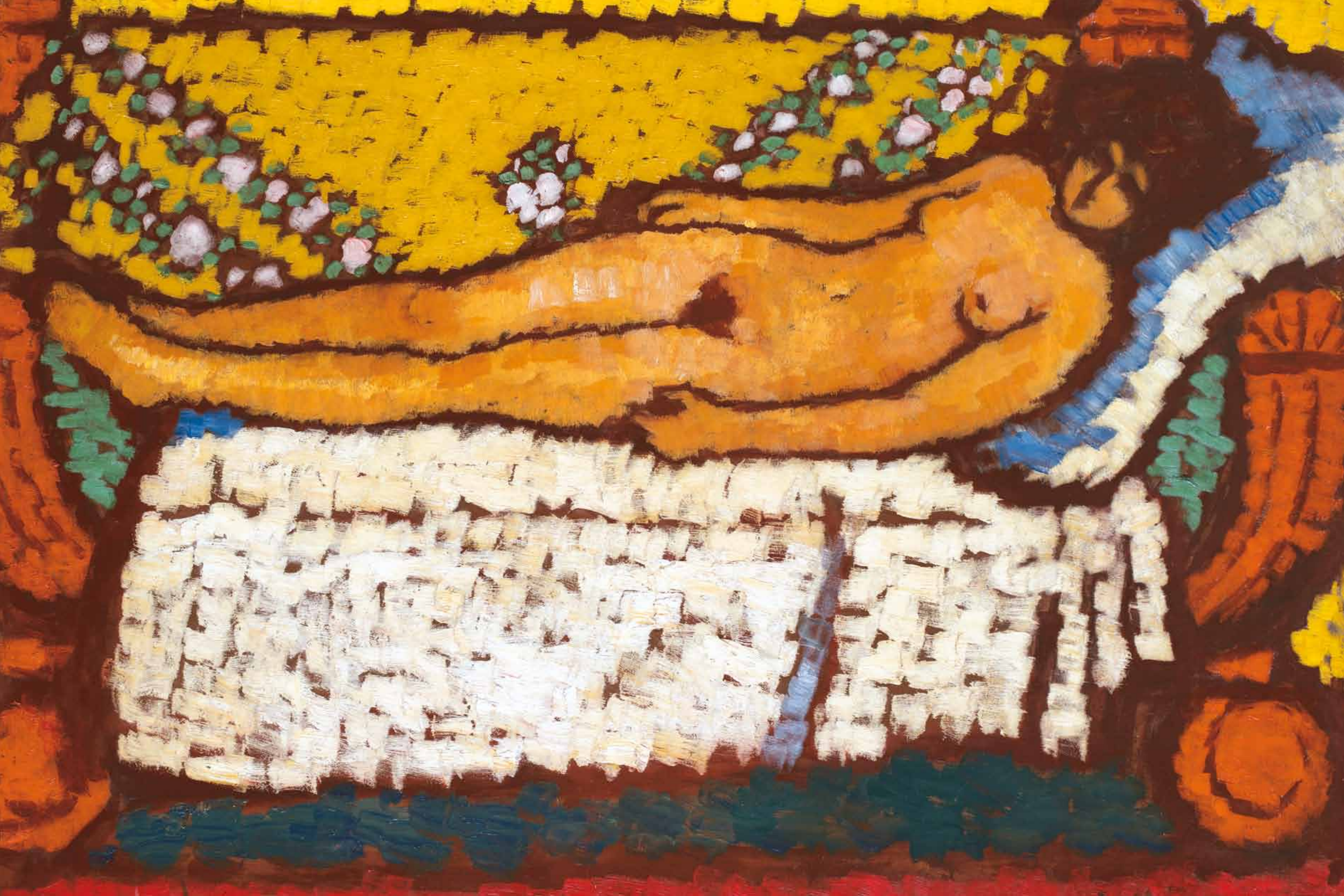
Ez az elsöprő népszerűségnek örvendő új stílus sokban kötődött a fauveizmus magyarországi megjelenéséhez és forradalmához. A kaposvári mester oroszlanrészt vállalt a MIÉNK művész-csoport szervezésében és a Nemzeti Szalonban rendezett kiállítások összeállításában. A MIÉNK fiaskója után azonban világossá vált, hogy a fiatalok önállóan igyekeztek győzelemre vinni harcukat, az idősebbek pedig saját útjukat járva építették be a legfrissebb avantgárd impulzusokat életműveikbe. Persze ez az önállóság nem jelentett elszigetelődést.

Ferenczy és Csók inkább az Ernst Múzeum felé, míg Vaszary illetve Rippl-Rónai az újonnan alakult Művészház irányába orientálódtak. Rippl-Rónai a Művészház művész-tanácsának elnöke lett, s élénk kapcsolatot tartott fent az intézmény körül csoportosuló fiatalokkal, így például Boromisza Tiborral is. Stílusának markáns átalakulását – a kaposvári otthon-ciklus pasztellhatású intim képeit követő harsány, a nyers színek vibráló hatására épülő kukoricás képek megjelenését – azonban nemcsak a fauve festészet új jelenségei ered-

ményezték. Fontos szerepet játszott ebben a fordulatban Rippl-Rónai 1890-es évekbeli franciaországi modorának újragondolása is.

A homogén felületeket oldó, finom pettyegtető eljárás vagy festésmód ugyanis már ekkor megjelent művészetében, ilyen példa az egyik korai főműve az *Alföldi temető* is. Rippl-Rónai ugyan nem rajongott Matisse-ért, de érzékelte, hogy újra divatba jött a kissé „megvadított” pointilizmus, amivel az 1890-es években nemcsak Bonnard és Vuillard, de ő maga is kísérletezett.

Rippl-Rónai kukoricás képei így tulajdonképpen a Fauve-ok esztétikájának fényében nyúltak vissza saját, korábbi modern kísérleteihez.

Egy új primitivizmus felé

12. Paul Gauguin: Oviri 1894, Musée d'Orsay, Párizs

A primitív vagy törzsi művészet inspiratív erejét Rippl-Rónai is hamar felmérte a modern festészeti törekvések alakulásában. A szecesszió érzékeny vonalkultuszát fokozatosan felváltotta a törzsi, primitív művészet markáns, a formákat leegyszerűsítő és egyszersmind a térproblémákra is megoldást ajánló hatása. Bár Gauguin 1907-es Nemzeti Szalonban rendezett kiállítása idehaza még nem jelezte ennek a változásnak a szükségességét, a **párizsi történések első kézből ismerő Rippl-Rónai nagyon is tisztában volt Picasso, Braque és az őket követő fauve festők újszerű kísérleteivel.** Ezt bizonyítja a Művészházban rendezett Keleti kiállítás katalógusához írt 1910-es bevezetője is.

A Budapesten úttörőnek számító kiállítás anyagát lényegében négy „amateur” kollekciónak állította össze a Művészház. A Rippl-Rónai József, Brummer József, Kozma Lajos és Vitéz Miklós gyűjteményéből válogatott művek ugyan nem a kortárs művészet felől közelítettek a témához, a kiállítás katalógusában megjelent Rippl-Rónai bevezetőből jól kitűnik, hogy a mester tökéletesen ismerte és belátta a törzsi művészet kortárs festészetre gyakorolt jótékony hatását. „A kongók fafaragásai – ha nem is rögtön –, de biztosan kiható erővel fognak bírni, különösen az új szobrászi törekvésekre, de még festőkre is – amit már Picassónál látunk is ...” – írta a fent említett bevezetőben.⁸

A primitív művészet Rippl-Rónai festészetére is erőteljesen hatott, melynek kiváló példája a Pihenő Fenella. A festmény motívumainak rögzítése során Rippl-Rónai a frontális nézet alkalmazására törekedett. A szinte zavarba ejtő beállítás prehisztorikus és archaikus előképekre vezethető vissza, amely síkszerűséget kölcsönöz a festménynek.

Ez a síkszerűség a dekoratív színhatásoknak enged szélesebb teret, melyek a kaposvári és a Kelenhegyi műterem jellegzetes kellékei által jelennek meg a kompozícióban.

A több képről is ismert empire kanapé, valamint a sárga kendő különlegesen erős, már-már brutális színvilágot kölcsönöz a festménynek. Ez az erőteljes, a motívumokkal szemben a képi-vizuális elemeknek döntő

hangsúlyt biztosító technika egyértelmű jele Rippl-Rónai modernizmusának, amely nem annyira a francia előképek átvételéből, sokkal inkább a kiforrott művészi értékrendből és az egyéni invencióból eredt.

13. Edouard Vuillard: Alvó nő (Ágyban), 1891-1892. Musée d'Orsay, Párizs

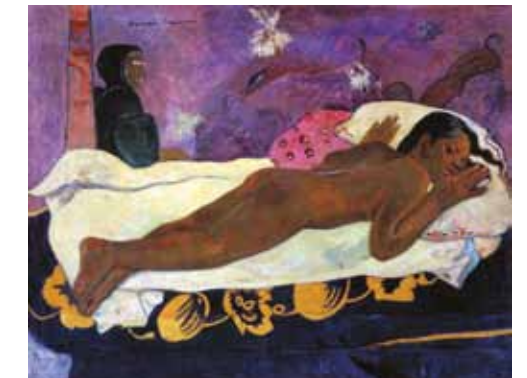
14. Edouard Vuillard: Alvó nő (Ágyban), 1891-1892. Musée d'Orsay, Párizs

15. Paul Gauguin: Pihenő, 1892-1894, MET, New York, Egyesült Államok

16. Pierre Bonnard: A Fürdő, 1925. Tate Modern, London

17. Paul Gauguin: Manao tupapau, 1892. Albright-Knox Art Gallery Buffalo, NY

18. Beck Ö. Fülöp: Fekvő nő, 1912. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

19. Pablo Picasso: Fekvő akt (Fernande), 1906. magántulajdon

⁸ Keleti kiállítás. Budapest, Művészház, 1911. április–május, o. n.

20. Rippl-Rónai József: Place de l'Observatoire (A Parc Monceau), 1914. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

21. Rippl-Rónai József: Menetelő francia katonák, 1914. Musée d'Orsay, Párizs

22. A hamburgi Commeter Galéria és a lipcsei Kunstverein kiállítási raglapja a kép hátoldalán

Két titokzatos kiállítás

A kép hátoldalának tanúsága szerint a festmény egykor a hamburgi Commeter Galériában, valamint a lipcsei Kunstvereinben is szerepelt.

A bátor festői megoldások, valamint az archaikus előképek alkalmazása mellett, a *Pihenő Fenella* egy másik vonatkozásában is különleges helyet foglal el a Rippl-Rónai életműben.

A kép hátoldalának tanúsága szerint a festmény egykor a hamburgi Commeter Galériában, valamint a lipcsei Kunstvereinben is szerepelt. A Rippl-Rónai kutatás ezekről a tárlatokról a mai

napig szinte semmit sem tud, pedig a szórványos információból szinte biztosra vehető, hogy az 1910-es évek első felében készült kukoricás képek legjava – így például a *Menetelő francia katonák* (1914; Musée d'Orsay), valamint a *Place de l'Observatoire (A Parc Monceau, 1914; Magyar Nemzeti Galéria)* – szerepelt ezeken a kiállításokon. Boros Judit ugyan feltételezi, hogy a két

tárlatra valamikor 1920 előtt kerülhetett sor, de még ezt sem vehetjük biztosra. Az is csak sejtető, hogy a kiállítást egy olyan nemzetközi kapcsolatkörrel rendelkező műintézmény szervezhette meg, mint a Kőnyves Kálmán Szalon, amelynek kiváló lipcsei és hamburgi partnerintézményei voltak, s Rippl-Rónai németországi népszerűsítésére már 1903-ban is kísérletet tett.⁹

KASZÁS GÁBOR

⁹ Pesti Napló 1903. október 4. 12. oldal